

Ks. dr Piotr Ochotny

Streszczenie rozprawy doktorskiej
Rola programów duszpasterskich w działalności parafii.
Studium teologiczno-pastoralne

Historia planowania duszpasterskiego w Polsce ma już ponad 70 lat. Pierwszym całościowym planem była Wielka Nowenna Tysiąclecia Chrztu Polski. Było nim również, do pewnego stopnia, sześćoletnie przygotowanie na przypadający w 1982 roku Jubileusz 600-lecia obecności obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze. Kolejnym całościowym planem była Druga Wielka Nowenna poprzedzająca obchody Jubileuszu Roku 2000. Pomiędzy nimi Komisja Duszpasterstwa Episkopatu Polski przygotowywała cyklicznie najczęściej na trzy lub cztery lata ogólnopolskie programy duszpasterskie. Dzisiaj programy te stanowią niezwykle interesujący, bogaty i wartościowy naukowo materiał źródłowy, umożliwiający poznanie charakteru pastoralnych zadań wyznaczanych polskiemu Kościołowi od czasów Wielkiej Nowenny Tysiąclecia do dzisiaj.

Rozprawa doktorska jest efektem dążenia do teoretycznego zgłębienia problematyki planowania duszpasterskiego i stanowi próbę namysłu nad istotą i znaczeniem programów duszpasterskich w działalności parafii. Skoro głównym celem rozprawy jest określenie roli programów duszpasterskich w działalności parafii, wydaje się zasadne, aby podejmując to zagadnienie:

- omówić istotę planowania w procesie zarządzania organizacjami oraz zdefiniować specyfikę planowania duszpasterskiego;
- dokonać szczegółowej analizy struktury i treści dotychczasowych programów duszpasterskich Episkopatu Polski;
- zaprezentować klasyczne ujęcia parafii jako miejsca duszpasterskiego planowania (teologiczno-kanoniczne i funkcjonalne) oraz zaproponować nowe ujęcie z wykorzystaniem kategorii systemowych;

- ocenić programy duszpasterskie Episkopatu Polski, wykazując ich braki i niedoskonałości w aspekcie formalnym i materialnym, a także zbadać możliwość ich realizacji w duszpasterstwie parafialnym;
- przedstawić praktyczne narzędzie służące do planowania duszpasterskiego w parafii w postaci podejścia systemowego.

Rozprawa składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, w których zostanie zaprezentowane podjęte zagadnienie, zakończenia oraz wykazu literatury. Uzasadnieniem przyjętej struktury zasadniczych części pracy jest problematyka poruszana w kolejnych fragmentach rozprawy: analiza i systematyzacja problematyki planowania (rozdział pierwszy); rozważenie różnych ujęć parafii jako miejsca planowania duszpasterskiego (rozdział drugi); zaproponowanie zastosowania podejścia systemowego w planowaniu duszpasterskim w parafii (rozdział trzeci).

Rozdział pierwszy poświęcony został zagadnieniu planowania. Po wyjaśnieniu podstawowych pojęć związanych z planowaniem w procesie zarządzania organizacjami, zasadniczy fragment tej części pracy dotyczył planowania działalności duszpasterskiej z uwzględnieniem różnych poziomów życia Kościoła (ogólnopolskiego, diecezjalnego, parafialnego) oraz wykorzystaniem wybranych elementów teorii organizacji i zarządzania. Przedmiotem analiz w niniejszym rozdziale były również programy duszpasterskie opracowane przez Komisję Episkopatu do spraw Duszpasterstwa Ogólnego, które z uwagi na horyzont czasowy podzielono na sześć grup: 1) Wielka Nowenna Tysiąclecia; 2) Programy duszpasterskie w latach 1967-1975; 3) Programy duszpasterskie w latach 1976-1989; 4) Druga Wielka Nowenna (1990-1999) i Rok Jubileuszowy; 5) Programy duszpasterskie w latach 2001-2017; 6) Program duszpasterski w latach 2017-2019.

Ogólnopolskie programy duszpasterskie dotyczą różnorodnych obszarów pastoralnej aktywności Kościoła, ale najbardziej podstawowym miejscem planowania działalności kościelnej i urzeczywistniania programów jest parafia. W rozdziale drugim zaprezentowane zostały różne ujęcia rzeczywistości parafialnej. W pierwszej kolejności przedstawiono ujęcie teologiczno-kanoniczne, oparte na eklezjologii Soboru Watykańskiego II i obecne w normach Kodeksu Prawa Kanonicznego. Następnie, w ramach ujęcia funkcjonalnego, omówiono podstawowe i uzupełniające funkcje parafii

jako wspólnoty słowa, wspólnoty kultu i wspólnoty miłości braterskiej. W ostatniej części rozdziału podjęta została autorska próba zdefiniowania parafii w kategoriach systemowych. W propozycji systemowego rozumienia parafii skorygowany został obraz parafii prezentowany w ujęciu teologiczno-kanonicznym, podkreślającym szczególną rolę proboszcza jako pasterza własnego parafii. W parafii jako systemie nie ma wyszczególnionych elementów. Wręcz przeciwnie, wszystkie elementy systemu są ważne, wzajemnie na siebie oddziałują i pozostają ze sobą we wzajemnych relacjach. Systemowe rozumienie parafii uzupełnia również ujęcie funkcjonalne, skoncentrowane na realizacji konkretnych zadań w kontekście funkcji, poprzez podkreślenie wzajemnych oddziaływań, relacji i sprzężeń, pomiędzy poszczególnymi elementami systemu. Systemowe ujęcie zostało zaproponowane w przekonaniu, że stanowi ono bardziej adekwatne uchwycenie specyfiki parafii oraz umożliwia jej pełniejszą charakterystykę.

Rozpoczęta w rozdziale pierwszym analiza struktury i treści programów duszpasterskich Episkopatu Polski, w rozdziale trzecim została rozszerzona i wzbogacona o ocenę formalnego i materialnego aspektu programów z perspektywy prakseologicznej i teologiczno-pastoralnej. Oceniona również była możliwość ich implementacji w duszpasterstwie parafialnym. Planowanie duszpasterskie w parafii nie może się ograniczać wyłącznie do realizacji wytycznych zawartych w programach ogólnopolskich. Parafie potrzebują własnych programów rozwoju, opartych na wizji parafii jako „wspólnoty wspólnot” i wskazujących działania ukierunkowane na jej urzeczywistnienie. Przydatnym narzędziem w ich opracowaniu może być podejście systemowe. W drugiej części rozdziału omówione zostały konsekwencje poznawcze wynikające z systemowego spojrzenia na rzeczywistość parafialną, w której ma być realizowany program duszpasterski. Przedstawione również zostały podstawowe zasady planowania duszpasterskiego w ujęciu systemowym.

Podsumowanie całości przeprowadzonych badań i przedstawienie syntetycznych wniosków znalazło się w zakończeniu dysertacji.

Warszawa, 13.09.2019

Summary of a doctoral dissertation

The role of pastoral programs in parish activities.

A theological and pastoral study

The history of pastoral planning in Poland dates back to over 70 years ago. The first comprehensive pastoral plan was the Great Novena of the Millennium of the Baptism of Poland. Another one was, to some extent, a six-year-long preparation for the 600th anniversary of the presence of the Mother of God's image in Jasna Góra in 1982. Next comprehensive plan was the Second Great Novena preceding the celebration of the Jubilee of the Year 2000. In the meantime, the Polish Episcopal Pastoral Commission regularly, i.e. every three or four years, prepared nationwide pastoral programs. Today, these programs are an interesting, rich and academically valuable source material, providing knowledge about the nature of pastoral tasks assigned to the Polish Church since the Great Novena of the Millennium.

This doctoral dissertation is an attempt to explore the issue of pastoral planning and discuss the role of pastoral programs in parish activities. Since the main goal of the dissertation is to determine the role of parish pastoral programs, it seems reasonable to:

- discuss the essence of planning in the organization management process and define the specificity of pastoral planning;
- make a detailed analysis of the structure and content of pastoral programs of the Polish Episcopate to this day;
- present traditional approaches to a parish as a place of pastoral planning (theological-canonical as well as functional) and propose a new approach using system categories;
- evaluate pastoral programs of the Polish Episcopate, showing their deficiencies and imperfections in the formal and material aspects, as well as examine the possibility of their implementation in the parish ministry;

- present a practical tool for pastoral planning in a parish in the form of a system approach.

The dissertation consists of an introduction, three main chapters, an ending and a list of references. The main parts have been structured according to the issues raised in consecutive passages of the dissertation: analysis and systematization of planning (chapter one); discussion of different approaches to a parish as a place of pastoral planning (chapter two); proposal of a system approach in pastoral planning in a parish (chapter three).

The first chapter is devoted to the issue of planning. After explaining the basic concepts related to planning in the process of managing organizations, the main part of this chapter discusses the planning of pastoral activities, taking into account various levels of the Church's life (nationwide, diocesan, parish) as well as selected elements of organization and management theory. The analysis also focuses on pastoral programs developed by the Episcopal Commission for General Pastoral Care, which, due to a long time-span, have been divided into six groups: 1) The Great Novena of the Millennium; 2) Pastoral programs for the years 1967-1975; 3) Pastoral programs for the years 1976-1989; 4) The Second Great Novena (1990-1999) and the Jubilee Year; 5) Pastoral programs for the years 2001-2017; 6) The pastoral program for the years 2017-2019.

Nationwide pastoral programs concern various areas of the pastoral activity of the Church, yet it is a parish that is the basic place of planning Church activity and implementing pastoral programs. The second chapter presents several approaches to a parish reality. First, a theological-canonical approach was presented, based on the ecclesiology of the Second Vatican Council and used in the norms of the Code of Canon Law. Next, the basic and complementary functions of a parish were discussed from the perspective of a functional approach, where a parish is considered as a community of the word, worship and brotherly love. In the last part of the chapter, an attempt was made to define a parish in system terms. The systematic understanding of a parish proposes a different image of a parish than the one presented in the theological-canonical approach, where a special role of a pastor as the shepherd of his own parish is emphasized. No elements are given a special importance in the parish viewed as a system. On the contrary, all elements of the system are considered crucial, interact with

each other and remain in mutual relations. The system's understanding of a parish also complements the functional approach, which focuses on the implementation of specific tasks in terms of functions by emphasizing interactions and relationships between particular elements of the system. The system approach has been proposed as, in my view, it offers a more adequate understanding of the specificity of a parish and enables its fuller description.

The third chapter presents a more detailed analysis of the structure and content of pastoral programs of the Polish Episcopate, with an assessment of formal and material aspects of the programs from the praxeological as well as theological-pastoral perspectives. The possibility of the implementation of the programs in the parish ministry was also assessed. Pastoral planning in a parish cannot be limited only to the implementation of guidelines included in nationwide programs. Parishes need their own development programs, based on the vision of a parish as a "community of communities" and indicating activities aimed to fulfill this vision. The system approach may be a useful tool in this process. The second part of the chapter discusses cognitive consequences resulting from the system view of a parish reality in which the pastoral program is to be implemented. The basic principles of pastoral planning in the system approach are also presented.

The final chapter of the dissertation includes a summary of all the research and conclusions of the work.

Warsaw, 13.09.2019